

Çocukluk Çağı Travmalarının Depresyon ve Travma Sonrası Stres Belirtileri İle İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü

The Mediating Role of The Emotion Regulation Difficulties On The Relationship Between Childhood Traumas, Post Traumatic Stress Symptoms and Depression

Emre Han Alpay¹, Arzu Aydın², Zümrüt Bellur¹

¹Araş. Gör., ²Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mersin

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada duygu düzenleme güçlüklerinin, çocukluk çağı ruhsal travmaları ile depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide aracı rolü olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. **Yöntem:** Araştırmanın örneklemini Mersin, Adana ve Diyarbakır'da ikamet eden, yaşları 18 ile 60 arasında değişen 300 kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (DDGÖ), Çocukluk Çağı Travma Ölçeği (ÇÇTÖ), Post Travmatik Stres Bozukluğu Soru Listesi Sivil Versiyonu, Beck Depresyon Envanteri (BDE) uygulanmıştır. Toplanan veriler LISREL 8.51 versiyonu kullanılarak Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile analiz edilmiştir. **Bulgular:** Korelasyon analizleri, çocukluk çağı kötü muamele yaşantıları ile duygu düzenleme güçlüklerinin altboyutları arasında, duygu düzenleme güçlüklerinin alt boyutları ile depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtileri arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda, duygu düzenleme bozukluklarının çocukluk çağı ruhsal travmaları ile depresyon ve travma sonrası stres belirtileri arasında kısmi aracılık rolü olduğu görülmektedir. **Sonuç:** Elde edilen bulgular ışığında çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilişkili olan depresyon ve travma sonrası stres belirtilerinde duygu düzenlemenin önemli bir etken olduğu ve tedavi protokollerinde yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuklukta kötü muamele, duygu düzenleme güçlükleri, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon

(Klinik Psikiyatri 2017;20:218-226)

DOI: 10.5505/kpd.2017.98852

SUMMARY

Objective: The objective of this study was to determine whether the emotion regulation difficulties mediate the relationship between childhood psychological trauma and the symptoms of post traumatic stress and depressive symptoms. **Method:** The sample consist of 300 women whose age between 18 and 60. Participants recruited from Adana, Mersin and Diyarbakir. Individuals were asked to complete a number of questionnaires including Demographic Information Form, Childhood Trauma Questionnaire (CTQ), Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS), Post Traumatic Stress Disorder Checklist-Civillian Version (PCL - C) and Beck Depression Inventory (BDI). In this study the data was analyzed with Structural Equational Model (SEM) using LISREL 8.51 **Results:** Correlational analyses showed that all types of child maltreatment were uniformly associated with emotion dysregulation dimensions, and dimensions of emotion dysregulation were strongly related to depression and post traumatic stress symptoms. According to findings of this study, factor loading of emotional abuse observed variable; is the highest one among the factor loadings of maltreatment types. Structural equation modeling analyses revealed that there is a partialmediator role of emotion regulation difficulties in the relation between childhood traumatic experiences and the symptoms of post traumatic stress and depression. **Conclusion:** This study put forward that emotion regulation is a significant factor regarding depressive and post traumatic stress symptoms which related to maltreatment in childhood. Therefore results show that training emotional regulation skills could be useful in dealing with post traumatic and depressive symptoms.

Key Words: Maltreatment in childhood, emotion dysregulation, post traumatic stress disorder, depression.

GİRİŞ

Çocukluk çağında duygusal, fiziksel ve cinsel istismara ya da duygusal ve fiziksel ihmale maruz kalan kişilerin, ergenlik ve yetişkinlikte pek çok psikiyatrik bozukluk açısından risk altında oldukları bilinmektedir. Geriye dönük bilgi almaya dayanan bazı çalışmalarda, çocukluk çağında cinsel ve fiziksel istismara uğramış kişilerin %35-57'sinin yetişkinlik döneminde çeşitli ruhsal belirtiler gösterdiği bildirilmektedir (1-3). Çocukluk çağında kötü muameleyle maruz kalma, birçok psikiyatrik bozuklukla ilişkili olduğu kabul edilen tanılararası (transdiagnostic) bir faktördür (4). Yaşamın erken dönemlerinde maruz kalınan ihmal ve istismar deneyimlerinin depresyon (5,6), yeme bozuklukları (7,8), psikotik bozukluklar (9,10), travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) (11) ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Dahası, çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismarın yetişkinlik döneminde yaşanan travmatik bir olaya oranla, travma sonrası stres bozukluğu gelişiminde daha güçlü bir yordayıcı olduğu bildirilmektedir (12,13).

Çocukluk travmalarının ardından oluşan bunca olumsuz sonucun önlenmesi için travmatik deneyim ve psikopatoloji arasındaki mekanizmanın anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu yönde yürütülen çalışmalar incelendiğinde anahtar kavramlardan birinin, duygu düzenleme güçlükleri olduğu görülmektedir. Duygu düzenleme kavramına ilişkin bütüncül ve yaygın biçimde kabul gören bir kavramsallaştırma Gratz ve Reomer tarafından yapılmıştır (14) Yazarlar, duygu düzenleme güçlüklerini dört boyutlu bir yapı olarak ele almaktadırlar. Bu boyutlar: (I) Kişinin duygularının farkında olması ve anlaması, (II) duygularını kabul etmesi, (III) olumsuz duygular yaşadığında dürtüsel davranışlarını kontrol etmesi ve hedef yönelimli olabileceği becerisi, (IV) duygu düzenleme stratejilerini esnek bir biçimde kullanabilmesi ve amacına ulaşmak için duygusal tepkilerini ayarlayabilmesidir.

Çocuklukta olumsuz muameleyle maruz kalan kişilerin duyguları düzenlemede zorluklar yaşadıkları, duygusal deneyimlerden kaçındıkları ve duyguları kabullenme kapasitelerinin düşük olduğunu gösteren çalışmalar ise oldukça fazladır (15,16).

Shipman ve arkadaşları yapmış oldukları çalışmada çocukluk çağında istismar ve ihmale maruz kalan çocukların yetişkinlik dönemlerinde duygularını tanımlamada güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir (17). Bir başka çalışmada kötü muameleyle maruz kalan çocukların belli bir durumda uygun ve beklendik duygunun ne olduğunu anlamaya ilişkin güçlükleri olduğu bildirilmektedir (18). Literatür gözden geçirildiğinde hangi tür kötü muamelenin ne çeşit ve ne düzeyde bir duygu düzenleme yetersizliğine yol açtığına dair bilgilerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (19).

Bununla birlikte duygu düzenleme güçlüğünün ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri de giderek daha çok araştırma ile ortaya konmaktadır (20-22). Bu konuda yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri Potthoff ve arkadaşları tarafından altı Avrupa ülkesinde, 1553 katılımcı ile yürütülmüş ve duygu düzenleme stratejilerinin psikopatolojiyi (depresyon ve anksiyete) yordadığını bildirmişlerdir. Çalışmanın bir başka sonucunda yazarlar psikopatolojiyi yordayan duygu düzenleme stratejilerinin kültürlerarası farklılıklar gösterdiğini belirtmişlerdir (23). Tull ve arkadaşları 2007 yılında yapmış oldukları çalışmada travma sonrası stres belirtilerinin şiddeti ile duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu rapor etmişlerdir (24). Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında Bilim (25) tarafından 802 kişilik toplum örneklemi ile yapılmış olan çalışma görülmektedir. Bu çalışmada çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve genel psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide ketleyici kişilerarası tarzın ve duygu düzenleme güçlüğünün farklı olarak tam aracılık rolü olduğunu bildirmiştir.

Tüm bu bilgiler dikkate alındığında psikopatolojinin iki özgün türü olarak depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtilerinin çocukluk çağı travmaları ile olan ilişkilerinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü olabileceği düşünülmektedir. Bu hipotezden yola çıkılarak araştırmanın temel amacı, çocukluk çağı ihmal ve istismar deneyimleri ile yetişkin psikopatolojisi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık rolünün incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

İşlem

Çalışma ile ilgili olarak 30.04.2015 tarihinde Mersin Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Uygulamaya başlamadan önce Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölümü 4. Sınıf öğrencisi olan 15 kişilik bir gruba çalışmanın amacı, içeriği, toplanacak verilerin gizliliği ve nasıl veri toplanacağı ile ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra öğrenciler Diyarbakır, Adana ve Mersin illerinden ulaştıkları kişileri çalışma ile ilgili bilgilendirmiş ve uygulama öncesi katılımcılardan çalışmaya gönüllü katıldıklarını belirten bilgilendirme formunu imzalamalarını istemişlerdir. Çalışmanın gizliliği açısından ölçekler katılımcılara zarf ile ulaştırılmış ve işlem bittiğinde zarfın kapatılması istenmiştir. Daha sonra öğrenciler zarfları kapalı bir şekilde araştırmacıya teslim etmişlerdir. Sıra etkisini kontrol etmek amacıyla ölçekler farklı şekillerde sıralanmıştır. Ölçeklerin doldurulması ortalama 30 dakika sürmüştür.

Katılımcılar

Çalışmada kullanılan veriler Mersin, Diyarbakır ve Adana illerinde yaşayan 18-60 yaş aralığındaki 300 kadın katılımcıdan toplanmıştır (Ort.=28.5, ss=9.62). Örneklemin %72.7'si bekar (n= 226) ve %27,3'ü (n =82) evlidir. Çalışmaya katılan bireylerin %4.3'lük kısmı okur yazar, %9.3'ü (n=28) ilkökul mezunu, %4.3'ü (n=13) ortaokul, %22'si (n=47) lise mezunu, %66'sı (n=181) ise lisans ve üzerinde eğitim almış kişilerdir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Çalışmada katılımcıların yaş, medeni durum, eğitim durumu ve daha önce ruh sağlığı alanında yardım alıp almadıkları gibi bilgileri toplamak amacıyla hazırlanan "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Çocukluk Çağı Travma Ölçeği: 1994 yılında Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve 28 maddeden oluşan ölçekten çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismar ile duygusal ve fiziksel

ihmali konu alan beş alt puan ile bunların birleşiminden oluşan toplam puan elde edilebilmektedir (26). Orijinal çalışmada Cronbach alfa değerleri .79 ile .94 aralığında bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2012 yılında Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (27). Mevcut çalışmada alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .64 ile .87 arasında değiştiği bulunmuştur.

Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği: 2004 yılında Gratz ve Roemer tarafından duygu düzenlemedeki güçlükleri değerlendirmek için geliştirilmiştir (14). Ölçeğin orijinal çalışmasında Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .93 olarak bildirilmiştir. Ölçek, duygusal tepkileri kabul etmeme (kabul etmeme), hedefe yönelik davranışları sergilemede güçlükler (hedefler), dürtü kontrol güçlükleri (dürtü), duygusal farkındalıktan yoksunluk (farkındalık), duygu düzenleme stratejilerine sınırlı erişim (stratejiler) ve duygusal belirginlikten yoksunluk (belirginlik) olmak üzere 6 boyut ve 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları 2010 yılında Rugancı ve Gençöz tarafından yapılmıştır (28). Mevcut çalışmada alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .57 ile .81 aralığında olduğu görülmüştür. Ölçeğin toplamı için Cronbach alfa katsayısı ise .92 olarak belirlenmiştir.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu Soru Listesi Sivil Versiyonu: 1993 yılında Weathers ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek 17 maddeden oluşmaktadır (29). Orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması 2005'te Kocabaşoğlu ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (30) Mevcut çalışmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .94 olduğu bulunmuştur.

Beck Depresyon Envanteri: Beck ve arkadaşları tarafından 1961 yılında geliştirilen ölçek 21 maddeden oluşmaktadır (31) Ölçek, depresyon riskini belirleyen ve depresif belirtilerin düzeyini ölçen bir kendini değerlendirme aracıdır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Hisli (1988) tarafından 1988 yılında yapılmıştır (32) Ölçeğin mevcut çalışma için hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .93'tür.

Verilerin Analizi

Çalışmanın istatistiksel analiz bölümünde betimsel istatistikler, ortalamalar, standart sapmalar, korelasyon analizleri ve boş verilerin doldurulması işlemlerinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Ölçüm modeli ve yapısal eşitlik modeli ise LISREL 8.51 (33) aracılığı ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada, 2002 yılında Little ve arkadaşları tarafından önerildiği gibi yapısal eşitlik modelinde kullanılmak amacıyla bütün gizil değişkenler için parselleme yöntemiyle gözlenen değişkenler oluşturulmuştur (34) Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin 5, Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği'nin ise 6 alt boyutu parsellenerek gizil değişkenler yaratılmıştır. Travma Sonrası Stres Bozukluğu Soru Listesi Sivil Versiyonu ile Beck Depresyon Ölçeği ise tek faktörlü yapıda olmalarından dolayı maddelerin rastgele dağıtılması yoluyla üç parsele ayrılmış ve böylece bu iki ölçek için üçer gözlenen değişken oluşturulmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın bağımsız değişkeni çocukluk çağı ruhsal travmaları (fiziksel-duygusal ve cinsel istismar ile duygusal ve fiziksel ihmal), bağımlı değişkenler ise travma sonrası stres bozukluğu ve depresyondur. Ayrıca bu değişkenlerin arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlükleri aracı değişken olarak test edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları Tablo 1'de verilmiştir.

Çalışmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkiler ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Yapısal Eşitlik Analizleri, Anderson ve Gerbing'in 1988 yılında önerdiği gibi iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada ölçeklerden oluşturulan parseller aracılığıyla gizil değişkenlerin tanımlanmasını içeren ölçüm modelinin analizi yapılmıştır. Bu modelin uyum indekslerine bakıldığında [$\chi^2 = 269.58$, $sd = 113$ $\chi^2/sd = 269.58/113 = 2.38$, $RMSEA = .07$, $GFI = .90$, $CFI = .96$, $AGFI = .87$] modelin anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Değişkenlerin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Ortalama	Standart Sapma
DDGÖ Altboyutları:		
Farkındalık	12.51	3.5
Belirginlik	11.18	3.69
Dürtü	14.67	5.14
Strateji	12.34	4.59
Hedef	18.9	5.02
Kabul Etme	12.8	5.0
ÇÇTÖ Altboyutları:		
Fiziksel İhmal	7.71	3.07
Fiziksel İstismar	6.74	3.51
Cinsel İstismar	6.97	3.31
Duygusal İstismar	8.44	3.84
Duygusal İhmal	9.87	4.44
TSSBSL	25.05	14.79
Depresyon	14.4	10.3

DDGÖ: Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği, ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, TSSBSL: Travma Sonrası Stres Bozukluğu Soru Listesi Sivil Versiyon Ölçeği.

Birinci aşamada anlamlı uyum değerlerine sahip ölçme modeli incelendikten sonra 2. aşamaya geçilmiştir. Bu aşamada kuramsal arka plan göz önüne alınarak gizil değişkenler arasındaki yapısal ilişkileri açıklayan bir model oluşturulmuştur ve bu modelin anlamlılığı test edilmiştir. İlk olarak tam aracılık test edilmiş ve modelin uyum indekslerinin anlamlı olduğu görülmüştür [$\chi^2 = 288.29$, $sd = 112$, $\chi^2/sd = 288.29/112 = 2.57$, $RMSEA = .073$ $GFI = .90$, $CFI = .95$, $AGFI = .86$]. Daha sonra modele çocukluk çağı travmalarından depresyon ve TSSB değişkenlerine doğrudan yollar eklenerek kısmi aracılık modeli sınanmıştır. Bu yolların eklenmesi ile modelin uyum indekslerinin iyileştiği görülmektedir [$\chi^2 = 249.57$, $sd = 110$, $\chi^2/sd = 249.57/110 = 2.26$, $RMSEA = .065$ $GFI = .91$, $CFI = .96$, $AGFI = .88$].

İki model karşılaştırıldığında kısmi aracılık için test edilen modelin daha iyi uyum indekslerine sahip olduğu görülmektedir. Modeldeki değişim olumlu olduğu için Ki-kare farklılık testine bakılmıştır ($\chi^2 = 38.72$, $p < .001$). Bu sonuca göre söz konusu ilişkinin tanımlanmasının modelin uyumunda anlamlı bir iyileşmeye yol açtığı görülmektedir.

Sonuç olarak çocukluk çağı travmalarının depresyon ve TSSB ile olan ilişkisinde duygu düzenlemenin kısmi aracı olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları.

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Cinsel İstismar	-	.49**	.45**	.62**	.41**	.23**	.32**	.19**	.32**	.27**	.23**	.42**	.39**
2. Duygusal İhmal		-	.58**	.67**	.44**	.32**	.30**	.18**	.26**	.31**	.28**	.31**	.35**
3. Fiziksel İhmal			-	.63**	.47**	.3**	.32**	.34**	.26**	.39**	.30**	.39**	.37**
4. Duygusal İstismar				-	.68**	.36**	.43**	.36**	.43**	.43**	.30**	.56**	.50**
5. Fiziksel İstismar					-	.29**	.28**	.27**	.3**	.35**	.22**	.46**	.36**
6. Belirginlik						-	.55**	.47**	.53**	.55**	.44**	.49**	.50**
7. Strateji							-	.64**	.78**	.71**	.29**	.64**	.63**
8. Dürtü								-	.64**	.62**	.15**	.59**	.47**
9. Hedef									-	.74**	.19**	.63**	.57**
10. Kabul										-	.25**	.57**	.53**
11. Farkındalık											-	.25**	.32**
12. TSSB												-	.74**
13. Depresyon													-

*p<.05, **p<.005, N=300

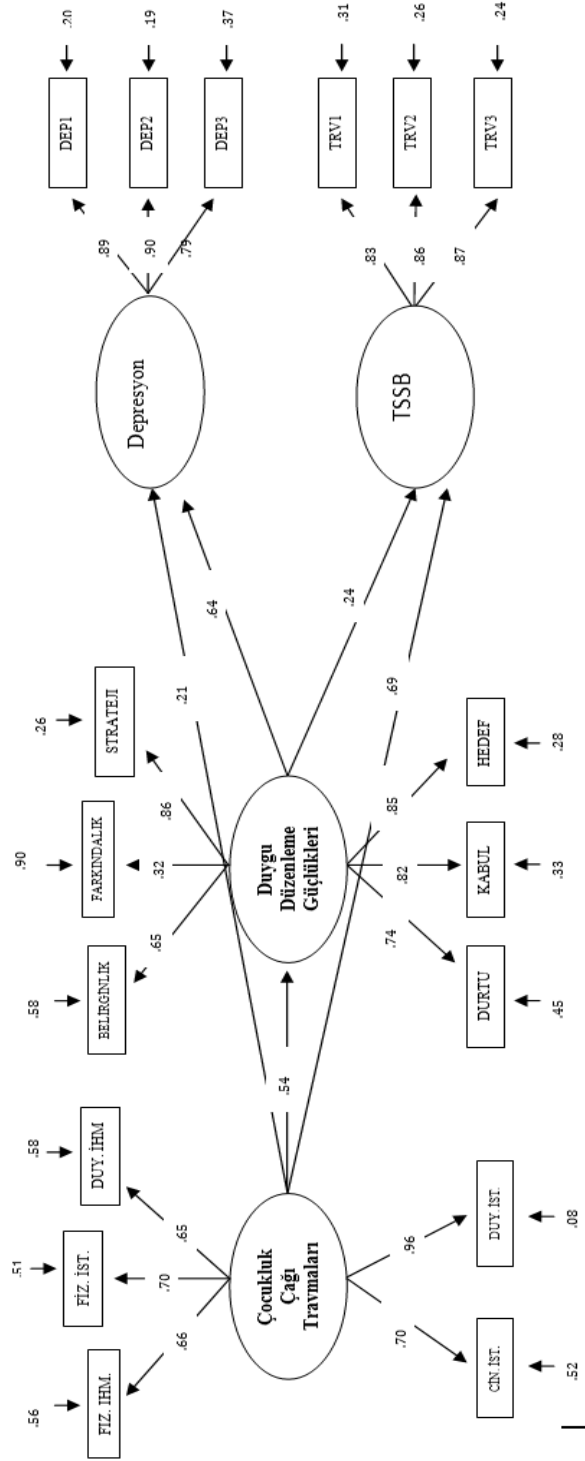
TARTIŞMA

Bu çalışmada çocukluk yıllarındaki ihmal ve istismar yaşantıları ile yetişkinlikte depresyon ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı rolü incelenmiştir.

Yapılan korelasyon analizlerinde çocuklukta ihmal ve istismar deneyimleri ile duygu düzenleme güçlükleri ve psikopatoloji (depresyon ve travma sonrası stres belirtileri) arasında güçlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Çocukluk döneminde maruz kalınan kötü muamelelerin her türü, yetişkinlikte duygu düzenleme güçlüklerini yordamaktadır. Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri, bu kötü muamele türleri içinde en güçlü faktör yükünün duygusal istismar gözlenen değişkenine yüklenmesidir. Geçmişte yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak fiziksel ve cinsel istismarın olumsuz sonuçlarına odaklanıldığı ve duygusal istismara ise görece daha az önem verildiği düşünülmektedir (36). Bununla

birlikte Burns ve arkadaşlarının 2010 yılında yaptığı bir çalışmada duygusal istismarın, fiziksel ve cinsel istismara kıyasla duygu düzenleme güçlüklerini daha güçlü bir şekilde yordadığı bulunmuştur (37). Dahası, üniversite öğrencisi kadınlarla yürütülen bu çalışmada duygusal istismar yaşantılarının, travma sonrası stres belirtilerini de fiziksel ve cinsel istismara kıyasla daha güçlü biçimde yordadığı bildirilmiştir (37). Sözü edilen bu araştırma, bulguları açısından mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir. Krause ve arkadaşlarının 2003 yılında yapmış oldukları çalışmada kronik bir biçimde duygularını baskılayan erişkinlerin çocukluklarında onları cezalandıran, küçümseyen ya da çocuklarının olumsuz duygularından rahatsız olan ebeveynlere sahip oldukları bildirilmektedir. Ayrıca bu erişkinlerin kaygı ve depresyon düzeylerinin de daha yüksek olduğu rapor edilmektedir (38).

Analiz sonucunda elde edilen bu bulgu, duygusal istismarın uzun süreli ve tekrarlayıcı olması

N = 300, $\chi^2 = 249.57, sd = 110, p < .001, RMSEA = .065$

Şekil 1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Duygu Düzenleme Güçlükleri, Depresyon ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla test edilen model

nedeniyle kişinin duygularını etkili bir biçimde düzenleme yetisini diğer istismar türlerine kıyasla daha çok etkilemesi ile ilgili olabilir. Öte yandan duygusal istismarın diğer istismar türlerine çoğunlukla eşlik etmesi de duygu düzenleme güçlüğü ile duygusal istismar arasındaki ilişkiyi güçlendiriyor olabilir. Buna ek olarak duygusal istismar ile duygu düzenleme güçlükleri arasındaki bu ilişki Linehan tarafından ortaya atılan "Onaylamayan Çevre Kuramı" ile de açıklanabilir. Linehan'a göre çocuğun duygularını ifade edişi uygun bir şekilde onaylanmaz hatta ihmal edilir, desteklenmez ya da cezalandırılır ise çocuğun duygusal deneyimlerini açıklama ve yorumlama yetisiyle birlikte stres kaynağını belirleme becerisi de bundan zarar görür (39).

Mevcut çalışmanın bir diğer bulgusu da çocukluk çağı ihmal ve istismar deneyimi ile psikopatolojinin iki özgün türü olarak ele aldığımız depresyon ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkinin anlamlı bulunmasıdır. Önceki çalışmalarda da çocukluk çağı kötü muamele öyküsü ile erişkinlikte depresyon (40,41) ve travma sonrası stres belirtileri (42,43) arasında ilişki olduğuna dair bulgular bildirilmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda test edilen model incelendiğinde; çocukluk çağı ihmal ve istismar deneyimi ile erişkinlerde travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin kısmi aracı olduğu görülmektedir. Bu bulgu daha önce yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Örneğin Burns, Jackson ve Hardring'in 2010 yılında yapmış oldukları çalışmada çocukluk çağı duygusal ve fiziksel istismarı ile travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin kısmi aracı olduğu belirtilmiştir (37). Bu bulgunun yorumunda ise duygulardan kaçınma ve duyguları kabul etmeme gibi bazı uyumsuz duygu düzenleme stratejilerinin travmatik olay ile ilgili duygunun işlenmesini engellediği yönünde bir açıklama yapılmıştır.

Modelde duygu düzenleme güçlüklerinin, bir diğer bağımlı değişken olan depresyon ile çocukluk çağı ihmal ve istismar deneyimleri arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü olduğu görülmüştür. Bu bulgu da önceki bazı çalışmaların sonuçları ile benzer

niteliktedir (36,44,45) Ayrıca duygu düzenleme yetisinin depresif belirtiler üzerindeki koruyucu etkisini gösteren Fehlinger ve arkadaşlarının 2013 yılında yaptıkları çalışmada depresif hastaların belirtilerini azaltmak için stres yönetimi, sosyal yeterlilik, problem çözme ve duygu düzenleme gibi çeşitli eğitimlerin etkililiği karşılaştırılmış ve duygu düzenleme eğitiminin depresif belirtilerin azaltılmasında en etkili yöntem olduğu rapor edilmiştir (46).

Yapılan çalışmanın çocukluk çağı travmaları, depresyon, travma sonrası stres belirtileri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olmasının yanı sıra bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışmaya başlarken örneklemin kadın ve erkek katılımcılardan oluşması planlanmış ancak erkek katılımcılardan çok fazla geri dönüş olmadığı için çalışma sadece kadın katılımcılar ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaşadığı travmatik deneyimin şiddeti, kronik olup olmaması gibi bilgilerin alınmamış olması da önemli sınırlılıklardan bir diğeri gibi görünmektedir. Johnson-Reid ve arkadaşları 2010 yılında yaptıkları çalışmada kronik ihmal ve istismarın çocuklukta ve yetişkinlikteki madde kullanımı, şiddet suçları, intihar girişimi ve psikolojik bozukluklar gibi birçok olumsuz sonucun önemli bir öncülü olduğunu ifade etmişlerdir (47).

Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak çocukluk döneminde yaşantılanan travmatik deneyimlerin tartışılan bağlamlarda tedavi edilmesini önermek yerinde olacaktır. Psikolojik ve sosyal uyum açısından risk altındaki kişilere yönelik önleyici ve ivedi müdahalelerin hedeflenmesi uygun görünmektedir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda kötü muamele öyküsünün daha detaylı bir biçimde ele alınması bu değişkenler arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Bu çalışmaya benzer olarak risk altındaki çocuklarla yapılacak boylamsal çalışmaların bu değişkenler arasındaki ilişki hakkında daha fazla bilgi verebileceği düşünülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulguların çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin duygu düzenlemeyi, depresif belirtileri ve travma sonrası stres belirtilerini de kapsayan uzun dönem etkilerinin anlaşıl-

ması açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgunun klinik doğrularından biri çocukluk çağı travmalarına yönelik psikoterapilerde olumlu duygu düzenleme stratejilerine, özellikle de Gross'un 1998 yılında belirttiği "yeniden değerlendirme" ve "problem çözme" becerilerine tedavi protokollerinde yer verilmesi olabilir (48). Çocukluk çağı travmatik yaşantılarıyla ilişkili ruhsal belirtileri olan çocuklar ve yetişkinlere yönelik müdahalelerin planlanmasında duygu düzenleme eğitiminin odak olması ve etkililiğinin sınanması için klinik çalışmalar yürütülmesi önerilebilir. Buna ek olarak Diyalektik Davranışçı Terapi (39) ve Affektif ve Kişiler Arası Düzenleme Eğitim Programı (49) gibi duygu düzenleme becerilerine ağırlık verilen davranışçı temelli yöntemlerin travma mağdurları ile yapılacak çalışmalarda kullanılması ve etkililiklerinin sınanması için yeni çalışmalar planlanması önerilebilir.

Yapılan bu çalışmanın sonucunda çocukluk çağında ihmal ve istismar gibi travmatik deneyimlere bağlı olarak ortaya çıkan depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtilerinin oluşumunda duygu düzenleme güçlüklerinin önemli bir risk faktörü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda duygu düzenleme yetisini geliştirmeye yönelik çalışmaların çocukluk çağı travmatik deneyimleri ile ilişkili klinik belirtilerin azaltılması ve iyileşmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yazışma adresi: Doç. Dr. Arzu Aydın, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Psikoloji Bölümü emrehan@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. Goodman LA, Rosenberg SD, Mueser KT, & Drake RE. Physical and sexual assault history in women with serious mental illness: prevalence, correlates, treatment, and future search directions. *Schizophr Bull* 1997; 22: 685-696.
2. Mueser KT, Bond GR, Drake RE, & Resnick SG. Models of community care for severe mental illness: a review of research on case management. *Schizophr Bull* 1998; 24: 37-74.
3. Mueser KT, Clark RE, Haines M, Drake RE, McHugo GJ, Bond GR, Gary R, Essock SM, Becker DR, Wolf R, Swain K. The Hartford study of supported employment for persons with severe mental illness. *J Consult Clin Psychol* 2004; 72: 470-490.
4. Heleniak C, Jenness JL, Vander Stoep A, McCauley E, & McLaughlin KA. Childhood maltreatment exposure and disruptions in emotion regulation: a transdiagnostic pathway to adolescent internalizing and externalizing psychopathology. *Cognit Ther Res* 2016; 40: 394-415.
5. Wingo AP, Wrenn G, Pelletier T, Gutman AR, Bradley B, & Ressler KJ. Moderating effects of resilience on depression in individuals with a history of childhood abuse or trauma exposure. *Journal of affective disorders* 2010; 126: 411-414.
6. Dunn EC, McLaughlin KA, Slopen N, Rosand J, & Smoller JW. Developmental timing of child maltreatment and symptoms of depression and suicidal ideation in young adulthood: results from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Depress Anxiety* 2013; 30: 955-964.
7. Kong S, Bernstein K. Childhood trauma as a predictor of eating psychopathology and its mediating variables in patients with eating disorders. *J Clin Nurs* 2009; 18: 1897-1907.
8. Monteleone AM, Monteleone P, Serino I, Scognamiglio P, Genio M, & Maj M. Childhood trauma and cortisol awakening response in symptomatic patients with anorexia nervosa and bulimia nervosa. *Int J Eat Disord* 2015; 48: 615-621.
9. Fisher HL, Jones PB, Fearon P, Craig TK, Dazzan P, Morgan K, Hutchinson G, Doody GA, McGuffin P, Leff J, Murray RM, Morgan C. The varying impact of type, timing and frequency of exposure to childhood adversity on its association with adult psychotic disorder. *PsycholMed* 2010; 40: 1967-1978.
10. van Winkel R, van Nierop M, Myin-Germeys I, & van Os J. Childhood trauma as a cause of psychosis: linking genes, psychology, and biology. *Can J Psychiatry* 2013; 58: 44-51.
11. Moore E, Gaskin C, Indig D. Childhood maltreatment and post-traumatic stress disorder among incarcerated young offenders. *Child Abuse Negl* 2013; 137: 861-870.
12. Davies-Nettley S, Hurlburt MS, Hough RL. Childhood abuse as a precursor to homelessness for homeless women with severe mental illness. *Violence Vict* 1996; 11: 129-142.
13. Neria Y, Bromet EJ, Sievers S, Lavelle J, & Fochtmann LJ. Trauma exposure and posttraumatic stress disorder in psychosis: findings from a first-admission cohort. *J Consult Clin Psychol* 2002; 70: 246-251.
14. Gratz KL, Roemer L. Multi dimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *J Psychopathol Behav Assess* 2004; 26: 41-54.
15. Batten SV, Follette VM, Aban IB. Experiential avoidance and high-risk sexual behavior in survivors of child sexual abuse. *J Child Sex Abuse* 2002; 10: 101-120.
16. Gratz KL. Targeting emotion dysregulation in the treatment of self injury. *J Clin Psychol* 2007; 63: 1091-1103.
17. Shipman K, Zeman J, Penza S, & Champion K. Emotion management skills in sexually maltreated and nonmaltreated girls: A developmental psychopathology perspective. *Dev. Psychopathol* 2000; 12: 47-62.
18. Jennissen S, Holl J, Mai H, Wolff S, Barnow S. Emotion dysregulation mediates the relationship between child maltreatment and psychopathology: a structural equation model. *Child*

- Abuse Neg 2016; 162: 51-62.
19. Kim J, Cicchetti D. Longitudinal pathway linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *J Child Psychol Psychiatry* 2010; 51: 706-716.
20. Aldao A, Nolen-Hoeksema S, Schweizer S. Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clin Psychol Rev* 2010; 30: 217-237.
21. Sheppes G, Suri G, Gross JJ. Emotion regulation and psychopathology. *Annu Rev Clin Psychol* 2015; 11: 379-405.
22. Cole PM, Deater Deckard K. Emotion regulation, risk, and psychopathology. *J Child Psychol Psychiatry* 2009; 50: 1327-1330.
23. Potthoff S, Garnefski N, Miklósi M, Ubbiali A, Domínguez-Sánchez FJ, Martins EC, Witthöft M, Kraaij V. Cognitive emotion regulation and psychopathology across cultures: A comparison between six European countries. *J Individ Differ* 2016; 98: 218-224.
24. Tull, MT, Barrett, HM, McMillan, ES, & Roemer, L. A preliminary investigation of the relationship between emotion regulation difficulties and posttraumatic stress symptoms. *Behavior Therapy* 2007; 38: 303-313.
25. Bilim, G. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları: duygu düzenleme, kişilerarası tarz ve genel psikolojik sağlık açısından bir inceleme. 2012 Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Ankara.
26. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L, Foote J, Lovejoy M, Wenzel K, Sapareto E, Ruggiero J. Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry* 1994; 151: 1132-1136.
27. Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri* 2012; 32: 1054-1062.
28. Rugancı RN, Gençöz T. Psychometric properties of a Turkish version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *J Clin Psychol* 2010; 66: 442-455.
29. Weathers FW, Litz BT, Herman DS, Huska JA, Keane TM. The PTSD Checklist (PCL): Reliability, validity, and diagnostic utility. Paper presented at the 9th annual meeting of the International Society for Traumatic Stress Studies, Austin, TX 1993.
30. Kocabaşoğlu NÇÖA, Çorapçioğlu Özdemiş A, Yargıç İ, & Geyran PT. Türkçe "PCL-Civilian Version" (PCL-C) Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği. *Yeni Sempozyum Dergisi* 2005; 43:126-134.
31. Beck AT, Ward CH, Mendelson M, Mock J, & Erbaugh J. An inventory for measuring depression. *Arch Gen Psychiatry* 1961; 4: 561-571.
32. Hisli N. Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliliği üzerine bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi* 1988; 6: 118-122.
33. Jöreskog KG, Sörborm D. Lisrel 8 User's Reference Guide. Chicago: Scientific Software International 1993.
34. Little TD, Cunningham WA, Shahar G, & Widaman KF. To parcel or not to parcel: Exploring the question, weighing the merits. *StructEquModeling* 2002; 9: 151-173.
35. Anderson JC, Gerbing DW. Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychol Bull* 1988; 103: 411-423.
36. Crow T, Cross D, Powers A, & Bradley B. Emotion dysregulation as a mediator between childhood emotional abuse and current depression in a low-income African-American sample. *Child Abuse Neg* 2014; 38: 1590-1598.
37. Burns EE, Jackson JL, Harding HG. Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: The impact of emotional abuse. *J Aggress Maltreat Trauma* 2010; 19: 801-819.
38. Krause ED, Mendelson T, Lynch TR. Childhood emotional invalidation and adult psychological distress: The mediating role of emotional inhibition. *Child Abuse Negl* 2003; 27: 199-213.
39. Linehan MM. Skills Training Manual for Treating Borderline Personality Disorder. New York, Guilford Press, 1993.
40. Chapman DP, Whitfield CL, Felitti VJ, Dube SR, Edwards VJ, & Anda RF. Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *J Affect Disord* 2004; 82: 217-225.
41. Sachs-Ericsson N, Kendall-Tackett K, Hernandez A. Childhood abuse, chronic pain, and depression in the National Comorbidity Survey. *Child Abuse Negl* 2007; 31: 531-547.
42. Choi H, Klein C, Shin MS, & Lee HJ. Posttraumatic stress disorder (PTSD) and disorders of extreme stress (DESNOS) symptoms following prostitution and childhood abuse. *Violence against women* 2009; 15: 933-951.
43. Ullman SE, Najdowski CJ, Filipas HH. Child sexual abuse, post-traumatic stress disorder, and substance use: Predictors of revictimization in adult sexual assault survivors. *J Child Sex Abus* 2009; 18: 367-385.
44. Coates AA, Messman-Moore TL. A structural model of mechanisms predicting depressive symptoms in women following childhood psychological maltreatment. *Child Abuse Negl* 2014; 38: 103-113.
45. Carvalho Fernando S, Beblo T, Schlosser N, Terfehr K, Otte C, Löwe B, Wolf OT, Spitzer C, Driessen M, Wingenfeld K. The impact of self-reported childhood trauma on emotion regulation in borderline personality disorder and major depression. *J Trauma Dissociation* 2014; 15: 384-401.
46. Fehlinger T, Stumpfenhorst M, Stenzel N, & Rief W. Emotion regulation is the essential skill for improving depressive symptoms. *J Affect Disord* 2013; 144: 116-122.
47. Jonson-Reid M, Presnall N, Drake B, Fox L, Bierut L, Reich W, Kane P, Todd RD, Constantino JN. Effects of child maltreatment and inherited liability on antisocial development: an official records study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2010; 49: 321-332.
48. Gross JJ. Antecedent and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *J Pers Soc Psychol* 1998; 74: 224-237.
49. Cloitre M, Cohen LR, Koenen, KC. Treating the trauma of childhood abuse: Therapy for the interrupted life. Guilford, New York 2006.